

**NETHERLANDS
HELSINKI
COMMITTEE**

**BUILDING AND
SECURING JUSTICE
ACROSS EUROPE**

to Tweede Kamer der Staten-Generaal
Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken

city Den Haag

date 11 September 2020

subject Bespreking 14 september van beleid m.b.t. Belarus

Geachte Commissieleden,

In aanvulling op de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 21 september (brief minister Blok 9 september, Kamerstuk 21501-02-2196), die op 14 september is geagendeerd voor een AO van uw Commissie, wil ik u graag vanuit het Nederlands Helsinki Comité enige aanvullende overwegingen over het Nederlandse beleid voorleggen. Wellicht kunt u deze als vragen of suggesties mee te nemen tijdens uw inbreng in het AO.

Grote bewondering is op zijn plaats voor de vreedzame wijze waarop de massale demonstraties in Belarus zich voltrekken en voor de principiële opstelling van de leiders van de protesten. Wij delen de grote zorg over het gebrek aan bereidheid van de Belarussische autoriteiten om in overleg met vertegenwoordigers van de oppositie en maatschappelijke organisaties wegen te vinden om vrije verkiezingen tot stand te brengen. Een randvoorwaarde voor dergelijk overleg is het beëindigen van de onderdrukking van demonstranten en van anderen die zich uitspreken tegen de huidige regering nodig, inclusief de vrijlating van politieke gevangenen.

Bijgesloten notitie behandelt drie onderwerpen: de noodzaak om de inzet van de OVSE sterker te stimuleren, het doorzetten en verder ontwikkelen van het EU-sanctiebeleid en het benutten van bestaande niet primair op mensenrechten en democratie gerichte contacten.

Graag zijn we bereid deze notitie nader toe te lichten en vragen te beantwoorden. We kijken uit naar een nuttig debat over dit onderwerp. Het onderwerp is van groot belang, zowel voor de verhoudingen binnen het Europese continent, als voor de geloofwaardigheid van het Nederlandse en EU buitenlands beleid m.b.t. mensenrechten en democratie.

Met vriendelijke groet,

Pepijn Gerrits
Directeur Nederlands Helsinki Comité

NETHERLANDS HELSINKI COMMITTEE

Het Nutshuis
Rivierwismarkt 5
2513 AM The Hague
the Netherlands

T +31 (0)70 - 392 6700
E office@nhc.nl
W www.nhc.nl

KVK 41182679
IBAN NL48 INGB 0000 4178 08
BIC (Swift) INGBNL2A

De OVSE

Wij steunen de keuze voor de OVSE als meest voor de hand liggende internationale organisatie die met diplomatieke inspanningen kan bijdragen aan totstandkoming van een nationale dialoog en aan het begeleiden daarvan. Ook heeft ODIHR, het mensenrechtenkantoor van de OVSE, expertise op een aantal gebieden die in zo'n dialoog een belangrijke rol kunnen spelen, zoals de herziening van de grondwet en het houden van vrije en eerlijke verkiezingen. In advisering over grondwetten en vergelijkbare wetgeving werkt ODIHR vaak samen met de Venetië Commissie van de Raad van Europa; hoewel Belarus geen lid is van de Raad van Europa is er wel een overeenkomst met de Venetië Commissie (Venice Commission).

Het aanbod van het Albanees/ Zweedse voorzitterschap van de OVSE (Albanië is voorzitter van de OVSE, Zweden neemt in 2021 deze rol over) heeft steun van een groot aantal aan de OVSE deelnemende landen. Rusland is het enige land dat zich negatief heeft uitgelaten over het aanbod (maar kan initiatieven van het voorzitterschap niet vetoën). Een harde afwijzing van de Belarussische autoriteiten is er niet tot nu, de 'tijd zou nog niet rijp zijn'. Het zo snel mogelijk in gang zetten van het verkennen van dialoog-trajecten is echter van het grootste belang om steeds meer uitgebreide repressie en het nog verder verharderen van posities tegen te gaan. De Belarussische autoriteiten zeggen zelf al een Grondwetsherziening in gang te hebben gezet, die volgens sommige in de media aangehaalde uitspraken verregaande democratisering zou inhouden. Een geloofwaardig proces in deze richting vraagt echter nauwe betrokkenheid van vertegenwoordigers van de bevolking die op dit moment juist uit alle macht van dit soort processen worden uitgesloten.

Vanuit de OVSE en staten die deel uitmaken van de OVSE moet deze verkenning de hoogst mogelijke prioriteit krijgen. Diplomaten met grote ervaring in de regio en met conflict-onderhandelingen moeten worden ingezet. De OVSE is momenteel gehandicapt doordat een aantal topposities niet zijn ingevuld; met name de Secretaris-Generaal, die normaal het voorzitterschap zou vervullen, wordt node gemist. De twee vorige Secretarissen-Generaal (Greminger en Zannier) zouden mogelijk nog beschikbaar kunnen zijn voor dit traject.

Nederland zou actief deze punten, zowel het aanbrengen van de hoogst mogelijke urgentie in de diplomatieke dialoog-verkenning als de inzet van ODIHR-expertise (mogelijk samen met de Venetië Commissie), moeten verkennen.

In het verband van de OVSE is ook het in werking stellen van het Moskou Mechanisme aan de orde gesteld; tien of meer staten die aan de OVSE deelnemen kunnen een onderzoek naar ernstige mensenrechtenkwesties laten instellen. In de jaren 90 van de vorige eeuw is deze procedure enkele malen op zinvolle manier gebruikt, met medewerking van het land in kwestie. Sindsdien is die samenwerking steeds geweigerd, en is onderzoek gedaan vanuit het buitenland. Hoewel de kwaliteit van deze rapporten goed was, kent de OVSE geen vast follow-up mechanisme. Om deze reden zouden wij inzetten op deze route pas in werking zetten als de dialoog-verkenning op niets uitloopt.

Sancties

De totstandkoming van een door alle lidstaten onderschreven Europese Unie lijst van te sanctioneren personen is nog steeds niet rond; volgens berichten in de media deze week zou Cyprus dwarsliggen (vetoën). In de gegeven situatie zou het niet instellen van deze sancties een

signaal geven van dramatisch gebrek aan actiebereidheid van de EU. Ondertussen hebben de Baltische staten zelf op personen gerichte sancties ingesteld.

Een vraag die moet worden gesteld als binnen de EU geen unanimiteit wordt bereikt, is of Nederland samen met andere gelijkgestemde landen binnen maar ook buiten de Unie, bereid is toch een sanctieregime in te stellen.

Tot 2016 liepen sancties tegen 170 personen in Belarus. Gezien de omvang en aard van de huidige repressie is het de vraag of er niet eerder meer dan minder personen dan in 2016 zouden moeten worden gesanctioneerd.

De mogelijkheid van (sterke) uitbreiding van de lijst zou daarom opgehouden moeten worden. Wellicht is het creëren van een aspirant-lijst van de sanctioneren personen een mogelijkheid, als een waarschuwing dat bij ongewijzigd gedrag er sancties zullen worden opgelegd.

In de EU-sancties die tot 2016 van toepassing waren, waren ook bedrijven opgenomen die onder controle stonden van Lukashenko of zijn naaste medewerkers.

De mogelijkheid van het opnieuw instellen van sancties tegen deze categorie bedrijven zou ook nu weer moeten worden verkend.

Internationale banden

Alle internationale contacten waarvan Belarussische instellingen of organisaties deel uit maken, moeten, waar enigszins mogelijk, worden benut voor het ondersteunen van de beweging voor democratie en tegen repressie. Dit moet, net als het sanctiebeleid, onderdeel zijn van een bewuste strategie om aanhangers van het regime, en vooral mensen die twijfelen, in beweging te krijgen, en tegelijkertijd mensen die die keuze al hebben gemaakt, te steunen.

In sommige gevallen hebben Belarussen uit bepaalde sectoren zichzelf publiekelijk uitgesproken, bij voorbeeld sporters. In overleg met hen zouden Nederlandse sporters en sportverbanden de beste manier van ondersteuning moeten beoordelen. Niks doen betekent ook een stellingname in dergelijke gevallen.

Veel van de contacten waar het hier gaat vallen buiten de invloed en verantwoordelijkheid van de Nederlandse overheid. Dit is anders voor het Oostelijk Partnerschap van de Europese Unie, waarvan Belarus deel uitmaakt. De Europese Commissie heeft aangekondigd 53 miljoen euro aan steun voor Belarus niet via de autoriteiten te zullen laten lopen. Hiervan is 50 miljoen steun voor het opvangen van de effecten van Covid-19, onder andere voor steun aan het midden- en kleinbedrijf.

Hoe ziet de Nederlandse regering de toekomst van Belarus in het Oostelijk Partnerschap? Zijn financiële steunprogramma's mogelijk die de regering van het land passeren en worden gericht op maatschappelijke organisaties of op bedrijven die zich achter de democratiebeweging opstellen, bij voorbeeld door actievoerders niet aan te geven of te ontslaan?

In Belarus zijn internationale financiële en economische instellingen actief als de Wereldbank, de EBRD en de UNDP. Ook zij zouden zich moeten bezighouden met de vraag wat de grootschalige en grove onderdrukking van democratie en mensenrechten betekent. Als men het niet op basis van

de mensenrechten wil doen, dan op z'n minst op basis van de SDGs. Een minimum is dat zij publiekelijk duidelijk maken dat het onderdrukken van aspiraties van zeer grote delen van de bevolking op de manier zoals dat nu gebeurt, niet goed is voor economische ontwikkeling.

Is de Nederlandse regering bereid binnen internationale financiële en economische instellingen een adequate reactie op de Belarussische crisis aan de orde te stellen, en voor te stellen de massale repressie te veroordelen?